

či nařikatelnosti ve smyslu něm. občanského práva; při oněch nenastávají účinky smíru vůbec, při důvodech nařikatelnosti (Anfechtung) odstraňují se účinky smíru uplatněním důvodu nařikatelnosti.

V kapitole následující jedná se o exekuci ze smíru procesního (str. 216); mnohé zde obsažené partie souvisí s jistými zvláštnostmi exekučního řízení německého a nemají pro rakouského čtenáře valné zajímavosti, avšak i tu najdeme doklady toho, jak náš zákonodárce opatrně postupoval a mnohým sporům, jež v říší německé o tom neb onom ustanovení vznikly, vhodnou a jasnou stylisací analogických ustanovení v našem právu předešel. Tak na př. nedopouští § 367 r. a. k. ex. ř. svým zněním vůbec nijakých pochybností o tom, že účinky v něm stanovené nastávají i při projevech vůle, k jejichž učinění se strana ve smíru procesním zavázala, kdežto v Německu, kde § 894 mluví toliko o případech, kdy je dlužník „zur Abgabe einer Erklärung verurteilt“, je o tom značný spor. Zajímavé ovšem je, že autor dochází při řešení sporu tohoto k výsledku zcela opačnému, než jaký vyplývá z našeho § 367 ex. ř.

V poslední kapitole (str. 230 násl.) pojednává se o tom, v jaké formě dlužno uplatňovati nedostatek některé náležitosti procesního smíru. Autor přiklonil se k názoru, dle něhož není zapotřebí zvláštní žaloby, nýbrž pouhého obeslání odpůrce k opětnému projednání původního sporu, v němž ku smíru, o nějž běží, bylo došlo. Pro obor rakouského práva nebylo by lze k názoru tomuto přistoupiti, jak už jsem shora uvedl. Spisovatel si ovšem nevhodnost svého stanoviska nezapírá a přimlouvá se de lege ferenda za zvláštní žalobu podle analogie žaloby o obnovu.

Vývody autorovy o použití žaloby opoziční (Vollstreckungsgegenklage) §u 767 něm. c. ř. s. na procesní smír dávají nám opětně poznati přednost stylisace § 35 ex. ř.; neboť otázky autorem řešené a v Německu sporné (str. 244 násl.) lze u nás přímo ze zákona zodpověděti.

Z načrtnutého tu obsahu spisu jde, že obsah jeho je velmi bohatý. Spis vyniká důkladností i snahou, aby dopracováno se bylo samostatných výsledků i tam, kde jde o otázky již literaturou řešené; zejména snaží se autor i tam, kde přijímá názor již jiným projevený, uvésti proto vlastní důvody, při čemž jsou mu vůdcem hlediska teleologická. Jak už bylo naznačeno, je vý-
těžek ze spisu i pro čtenáře rakouského značný, a to i tam, kde nelze s hlediskem autorovým pro obor našeho práva souhlasiti.

Hora.

Právo ústavní.

Nagy von Eöttevény Olivier, Die politischen Gegenwartsfragen Ungarns im Jahre 1912. (Sonderabdruck aus der Zeitschrift für Politik, Bd. V., Heft 4.) Berlin, 1913.

Mezi maďarské učence, kteří seznamují cizinu s právními a politickými otázkami Uher, náleží profesor košické právnické fakulty Nagy de Eöttevény.

V práci, na kterou tuto obracíme pozornost, autor informovati chce objektivním způsobem a bez předpojatosti německou veřejnost o aktuálních politických otázkách Uherska v dnešní době. Pojednává zcela stručně

o branné reformě, o vojenském trestním řádu, o reformě volebního práva do říšského sněmu uherského a některých jiných otázkách. Práce Nagyova vyznačuje se však touž vlastností, jakou pozorujeme při mnohých knihách Maďarů psaných po německu. Autor neinformuje své německé čtenářstvo správně. Nenít přece na př. pravda, že vojsko ve starých Uhrách bylo samozřejmě (selbstredend) maďarské (žádné vojsko žoldnéřské nebývalo vojskem národním), jak tvrdí spisovatel. Autor snaží se také dokazovati, že dosavadní volební právo v Uhrách škodí více Maďarům (!) než jiným národnostem atd. I u Nagyho osvědčuje se tedy zkušenost, že spisy pocházející od Maďarů dlužno bráti s velikou rezervou. K. K.

Ф. В. Тарановский, Догматика положительного государственного права во Франции при старомъ порядкѣ. Юрьевъ, 1911. Стран VII а 633.

K vynikajícím spisům Lučického, Karějeva, Kovalevského, Vinogradova a j., týkajícím se dějin západní Evropy, druží se důstojně kniha jejich rodáka, prof. Taranovského. Náležit k oněm důležitým zjevům ruské literatury, jež znamenají zároveň obohacení příslušné literatury západoevropské, zde francouzské. Právní věda francouzská nemůže aspoň dosud pochlubit se dílem, které by tak jako kniha prof. Taranovského podávalo obraz dogmatisace pozitivního státního práva ve Francii v době t. zv. starého řádu (ancien régime). Jen málo souvisí s dílem Taranovského spis Lemaireův *Les lois fondamentales de la monarchie Française d'après les théoriciens de l'ancien régime* (Paříž, 1907).

V předmluvě dovídáme se, jakým způsobem došlo k sepsání díla, jehož bychom se od prof. Taranovského při dosavadním směru jeho vědecké činnosti byli nenadáli. Studii autorovu *Juridičeskij metod v gosudarstvennoj naukě* (Varšava, 1904), která se týká rozvoje právnícké metody státního práva v Německu, pokládali jsme jen za menší epizodu ve vědecké činnosti prof. Taranovského. Vznikla reakcí proti mylnému domnění, jako by právnícká metoda v německé literatuře státního práva byla novotou, zavedenou teprve v pol. XIX. stol. K. F. Gerberem. Spisovatel dokázal ve své monografii, že veřejnoprávní dogmatika německá je v genetickém spojení s komorním soudnictvím říšským. Tento vývod přivedl ho k myšlence, že dogmatisace pozitivního státního práva musela se vyvíjeti všude, kde veřejnoprávní konflikty byly předmětem soudního rozboru. Správnost této myšlenky autor hleděl dokázati studiem dogmatiky pozitivního práva francouzského před revolucí, a tak došlo k naší knize.

Také v novém svém díle spisovatel dospěl k vývodu, že ve Francii podobně jako v Německu rozvoj veřejnoprávní dogmatiky starého řádu je v přímé genetické souvislosti se soudní praxí. Na vývoj dogmatických konstrukcí státoprávních poměrů ve staré Francii neměly vliv university, nýbrž soudní tribunály, hlavně parlamenty, a mezi nimi na prvním místě parlament Pařížský. Vedle funkcí soudních náležela jim důležitá funkce politická, týkající se registrování zákonů. Ve vylíčení rozvoje veřejnoprávní dogmatisace Francouzského království na základě parlamentního soudnictví spočívá těžiště monografie autorovy.

Pro právníka velmi zajímavá je již první kapitola díla. Spisovatel seznamuje čtenáře se stavem právních studií na francouzských univerzitách. Za starého režimu francouzského měly university pro studium domácího práva význam pramalý. Pěstoval se na universitách jen *jus utrumque*, právo kanonické a římské, a teprve r. 1679 zřízena byla jediná stolice pro veškeré francouzské právo. Ale ani tato reforma nezpůsobila, aby bylo soustavně pracováno o dogmatisaci pozitivního státního práva francouzského. Bezvýsledné byly také pokusy, aby jiné instituce podjaly se řečeného úkolu.

Následkem dotčené nízké úrovně starých francouzských universit objevuje se od XVI.—XVIII. stol. jen pět spisů, jež více nebo méně úplně vykládají soustavu francouzského státního práva. Jsou to: traktát *La grande monarchie de France* od Klaudia de Seyssel, spis *De l'estat et succez des affaires de France* od Bernarda du Haillan, dílo *Droit public de France* od opata Fleuryho, sepsané pro královské prince (vytištěné teprve po jednom století, r. 1769), práce *Le droit public* od J. Domata a soustavný traktát o pozitivním státním právu, vydaný anonymně ze středu členů parlamentu přímo po zrušení parlamentů r. 1771, *Maximes du droit public français*. Všechny tyto spisy autor podrobně probírá. Stejného rázu jsou tři práce prvé. Základem jejich jest učení o zákonné, t. j. absolutní, zákony obmezené monarchii. Podrobného rozvoje došlo ono učení u Fleuryho. Na racionalismu Port Royalu založena je práce Domatova, plná absolutistických tendencí a zabarvená politicky. Z parlamentní praxe vytryskl anonymní traktát z r. 1771; o ni se opírají také ostatní práce vyjímajíc jedinou Domatovu.

Soudní praxe parlamentů francouzských byla tedy zdrojem, v němž hledati sluší základ právního konstruování státoprávních poměrů před-revoluční Francie. Proto autor počínajíc od str. 261 zabývá se politickou a soudní rolí parlamentů a seznamuje nás s jejich dogmatisací pozitivního státního práva. Dogmatisace ta jeví se především v soudní praxi parlamentů. Soudní kompetence těchto tribunálů vztahovala se nejen na věci civilní a trestní, nýbrž i na otázky státního a správního práva, tak že parlamenty byly i orgány správní justice. Vynikající postavení měl zvláště parlament Pařížský, který rozhodoval spory o korunních statech a o rezervátních právech krále v poměru k církvi. Positivní právní prameny, na jejichž základě parlamenty soudily, byly královské *ordonnance* a obecné právo, za něž se uznávalo na severu právo obyčejové (*coutumes*) a na jihu právo římské. Poněvadž však řečené prameny ukázaly se nedostatečnými, vystupovaly parlamenty záhy jako činitelé právotvorní, vydávající t. zv. *arrêts de réglement*, a vyplňovaly tak mezery v právu. Nálezy parlamentů v otázkách státního práva měly velký význam nejen pro praxi, pro vývoj panovnické moci, nýbrž i pro theoretické zpracování státního práva.

Parlamentní jurisprudenc neprojevovala se jen v soudních nálezech, nýbrž i v předstávkách (*remontrances*), jež podávaly králi parlamenty, když shledávaly, že zákony a nařízení předkládané jim k registrování přiči se dosavadnímu právu. Obšírně pojednává spisovatel o politické funkci parlamentů, souvisící s jejich postavením jako registrátorů zákonodárných

aktů. Předstávky parlamentů byly výsledkem volného zkoumání královských ordonnancí, vyhovují-li tyto ordonnance zásadám obsaženým v základních zákonech státních. Kdežto v soudních nálezech parlamentů shledáváme dogmatickou konstrukci subjektivních práv královské moci, v předstávkách naproti tomu setkáváme se s dogmatickou konstrukcí obmezení jich (str. 325).

Spisovatel analyzuje nejdříve parlamentní předstávky z doby před XVIII. stol. a hledá v nich konstrukci pozitivního státního práva. Na to prechází k dogmatisaci tohoto práva v předstávkách století XVIII. a vykládá, jak se právní konstrukce parlamentův odrážejí v literatuře.

V posledních dvou kapitolách autor vykládá, jak parlamentní dogmatisace státního práva hledá oporu jednak v historii, totiž v precedencích minulosti a v dokazování stejné veřejnoprávní tradice, jednak i ve svatém písmu.

Načrtli jsme jen letmo obsah velecenného díla prof. Taranovského. S radostí bychom uvítali, kdybychom se brzo dočkali nové podobné studie o právnické ideologii ruského státního života, kterou autor opovídá na konci předmluvy své knihy.

Dr. Karel Kadlec.

Јовановић Слободан, Уставобранитељи и њихова влада (1838—1858). У Београду, 1912. Stran XII a 285.

Největší znalec srbských ústavních dějin XIX. stol., prof. Slobodan Jovanović líčí nám do všech podrobností dobu t. zv. obhajců ústavy srbské, periodu dvaceti let, jež až na prvé čtyry roky v jedno spadá s vládou Aleksandra Karađorděvice. Seznamujeme se tu se všemi vůdčími osobami tohoto režimu, s jeho dobrými i špatnými stránkami, s výsledky jeho činnosti, s podrobným průběhem krise, jež vypukla následkem sporů mezi knížetem a radou a konečně i s pádem knížete Aleksandra.

V úvodě spisovatel vykládá nám o programu strany obhajců ústavy, jejímiž vůdci byli Vučić, Petronijević, bratři Simići (Stojan a Aleksa), Garašanin a jeho syn Ilija. Strana tato vybojovala proti absolutisticky vládnoucímu Miloši Obrenovići t. zv. tureckou ústavu z r. 1838, porazila r. 1839 Miloše, přivedla k pádu i jeho syna Michala (r. 1842), nastolila Aleksandra Karađorděvice a za něho rozhodovala o Srbsku až do r. 1858, kdy znova povolán na trůn starý Miloš Obrenović.

Název „ustavobranitelji“ dala si řečená strana teprve za svého boje s knížetem Michalem. Skládala se z osob nové generace, vyrostlé již za vlády Milošovy, generace, která seznala záhy, že totožnost národnosti u lidu a jeho vlády není dostatečnou zárukou proti zneužívání vládní moci. Nová generace nepamatovala sice tureckých násilností, ale jí byly nesnesitelné i menší násilnosti Milošovy. Polosvobodní Srbové počali toužiti po ochraně soukromého občanského života a té mohli docílit jen obmezením knížete. Ústavou z r. 1838 zahájena byla nová perioda ve státním životě srbském. Doba absolutismu vystřídána byla dobou obmezení moci knížecí. Poněvadž dynastie Obrenovićů nechtěla se s myšlenkou obmezení panovnické moci spřátelit, padla, a nový režim ujal se teprve za vladaře z dynastie Karađorděvićů.

V nové periodě byla vláda více v rukou oligarchického sboru obmezujícího knížete, t. zv. „savetu“, rady, než v rukou panovníkových. Nový režim znamenal naproti dřívějšímu rozhodný pokrok. Absolutní vláda Milošova mohla vyhovovati jen za poměrů zcela primitivních, když Srbsko počalo se autonomně vyvinovati. Na delší dobu však dosavadní absolutismus nevystačoval. Byloť přece potřebí organisovati soudnictví a úřady, zřizovati školy a starati se i o jiné potřeby národa, a pro tyto úkoly neměl Miloš náležitého porozumění a také potřebného vzdělání.

Znamenitě líčí prof. Jovanović, jak za nového režimu zřizovány byly soudy, jak zaveden byl v Srbsku občanský zákonník z r. 1844, jak se tvořila první srbská byrokracie, v níž vynikající místo zaujímal Srbové uherští, jak byly zakládány školy, a jak se vůbec pracovalo o osvětovém povznesení národa. Poutavý je výklad o tom, jak nadaní jednotlivci posíláni jsou na vzdělání do ciziny, a jak po jich návratu vzniká rozpor mezi názíráním této v cizině vzdělané mládeže a mezi jejich rodiči a vůbec domácími lidmi. Autor pojednává také o tom, co bylo vykonáno na poli úvěru, obchodu, průmyslu, zemědělství a vůbec v oboru hmotného blahobytu národa. Kapitoulou věnovanou financím spisovatel zakončuje prvou část své knihy o institucích doby obhajců ústavy.

V části druhé vykládá se, jak došlo ke krizi režimu. Kapitola první zabývá se rozbořem ústavy z r. 1838 a organisace rady, pokud oba tyto zákony si odporovaly. Radě dána byla přílišná moc naproti knížeti. Členové její mohli do všeho zasahovati a byli nesesaditelní. Příčinou diferencí mezi knížetem a radou nebyly však jen zákony sobě odporující, nýbrž do veliké míry i příbuzenstvo Karađorděvičů, zejména se ženské strany, jež zaujímal mnoho vlivných míst. Spisovatel vypisuje do podrobností zápasy mezi knížetem a radou a líčí podrobně také spiknutí několika členů rady proti knížeti (t. zv. Tenkina zavera). V kapitole čtvrté druhé části spisu charakterisují se dva přední členové režimu, Vučić a Garašanin.

V části poslední líčí se pád knížete Aleksandra Karađorděviče. Po spiknutí několika členů rady smířil se sice kníže se svými odpůrci, ale pád jeho nedal se už odvrátiti. Oligarchové byli příliš mocní. V konečných výpočtech svých ovšem se sklamali. Podařilo se jim pobouřiti proti knížeti lid a přiměti panovníka ke svolání skupštiny, která jej sesadila, avšak otěže vlády nedovedli pro sebe zachrániti. Na trůn povolán zase starý Miloš, a režimu oligarchickému učiněn konec.

Práce Jovanovićova čte se jako román. Tak je psána krásně stilisticky, ale při tom zároveň s kritickou znalostí doby a osob. Autor opírá se nejen o velikou literaturu, nýbrž i o prameny archivní.

Karel Kadlec.

Právo mezinárodní.

Stieber Miloslav, Böhmische Staatsverträge. Historischer Grundriss. I. Abteilung. (Seit Přemysl Ottokar II. bis zur Gründung des habsburgischen Reiches.). Innsbruck, 1912. Stran XIV a 192.